

Verdens ældste kamik

– Om skindstykkerne fra Qeqertasussuk

Af Gerda Møller

I 1986 blev der fremgravet et stort sælskindstykke i de dybfrosne møddingslag på Qeqertasussuk. Hårene sad flere steder fast på skindet og til vores store overraskelse var skindets kanter fint tilskårne. Siden fandt vi flere skindrester hvoraf mange bar spor efter bearbejdning og enkelte havde ligefrem senetråd siddende i syningerne. Helt enestående var fundet af indersokken til en kamik. Kamikkens historie blev med et slag forlænget med mere end 3000 år.

Konservator Gerda Møller blev, med sin 40 års erfaring indenfor konservering af kulturhistoriske genstande fra Grønland, naturligt draget ind i arbejdet med skindresterne, og mange er de oplysninger, hun har hentet ud af de skrøbelige fund.

Konservator Gerda Møller, Nationalmuseet, Ny Vestergade 11, DK-1471 København K.

En 4000-årig tradition

Prøvegravningerne fra Qeqertasussuk viste, at bevaringsforholdene i de permafrosne kulturlag var meget fine, men det var alligevel en stor overraskelse, at vi under de egentlige udgravninger stødte på adskillige skindstumper. Mange af de fire tusind år gamle skindstykker havde endnu hårdækket bevaret, så vi med det samme kunne se om det var fra sæl, rensdyr eller andre dyrearter. Der dukkede endog papirtynde fugleskind med fjer og dun op. Nogle skindstykker viste sig at have afskårne kanter, spor af syninger og andre bearbejdningsspor, men særlig ét fund var usædvanligt spændende: et stykke af Saqqaq-folkets dragt i form af foden til en skindstrømpe. Dette er de ældste skindstykker og dragtrestre fra Arktis, og vi

har nu en enestående mulighed for at følge den eskimoiske skindsynings- og dragttradition helt tilbage til de første indvandrere til Grønland.

Konservering og artsbestemmelse

Da de mange skindstykker blev modtaget på Nationalmuseet viste det sig hurtigt, at særligt sælskindet var nedbrudt – dog i varierende grad, så man indenfor samme stykke i nogle tilfælde kun fandt hår og lidt overhud bevaret, medens der andre steder var nogenlunde velbevarede partier. Det var meget vanskeligt at fjerne den vedhængende tørvejord uden at beskadige stykkerne, men til gengæld kom der mange spændende detaljer frem efter afrensningen med pincet, pensel og destilleret vand.

Foden af
kamikstrømpen
som den blev fundet.

Artsbestemmelse måtte ske på grundlag af endnu isiddende hår eller fjer. Det var således muligt at afgøre, om det drejede sig om sælskind, rensdyrskind, fugleskind eller andet, men en præcis artsbestemmelse af sælerne eller fuglene kunne ikke lade sig gøre. Thorkild Ammitzbøll fra Rigshospitalet har gennem analyser af skindstykkernes indhold af forskellige aminosyrer forsøgt at artsbestemme nogle prøver af sælskindene. Desværre er graden af nedbrydning så stor, at bestemmelserne kun kan give et fingerpeg.

Alt skind blev frysetørret efter forudgående behandling og i nogle tilfælde stabilisering, som var nødvendigt for at bevare løstsiddende hår og løse partier under tørringen. Når man frysetørre skind, undgår man i nogen grad, at det skrumper og tørrer stift op. Efter rensning, stabilisering og tørring var det

muligt at håndtere og beskrive skindstykkerne.

Kamikstrømpe og kamikgræs

Den fundne strømpefod svarer ganske til den traditionelle grønlandske kamikstrømpe, altså en »inderkamik«. Den har ombøjjet sålekant, som let rynket er syet sammen med overskindet, der vender hårsiden indad. Der er tilsyneladende brugt de samme sting, som bruges i dag, og de fine huller fra sammensyningen ses tydeligt. Bagtil er en smal bagkappe syet sammen med to sidestykker. Fortil på overskindet er der foretaget en reparation, idet en 1,5 cm lang revne er syet sammen med senetråd. Alle sammensyninger er foretaget med helt regelmæssige sting med tynd nål og tynd, snoet senetråd. Indvendigt er sålen belagt med plantemateriale – Måske rester af en foring med kamikgræs.

Kamikstrømpen adskilt i overskind og sål med smal bagkappe.

Skind med syninger og arbejdsspor

Det største stykke sælskind, der blev fundet under udgravningen, målte ca. 150×50 cm. Skindet var meget mørt, og måtte derfor tages op i flere stykker, hvoraf en del endnu havde isiddende hår. Efter rensning for tørvejord og småkviste kunne på et af stykkerne ses en 30 cm lang, kraftig sammensyning foretaget med svær snoet senetråd. Tråden har en ensartet tykkelse, og syningen er udført med regelmæssige sting. Skindet er tydeligt afskåret i kanten. Med sine ret grove syninger har dette skind næppe været et dragtstykke, snarere et teltskind eller et brikседække.

Et andet af stykkerne fra »teltskindet« har tydelige spor af skindberedning på kødsiden. I vore dage foregår denne beredning ved hjælp af en ulo, den grønlandske kvindekniv. Skindet skæres af sælen til grænsen mellem spæk og kød,

og derefter skæres spækket af skindet med ulo'en, som efterlader ganske fine arbejdsspor. På det udgravede stykke ses de regelmæssige, retlinede skærespor, der må være efterladt af et skarpt stenredskab.

Hovedskindet af en sæl

Et spændende sælskindsstykke blev fundet nær »teltskindet«. Det har tilskæring på én side og syspor på to sider, endnu med isiddende rester af snoet senetråd. Et ovalt hul, sandsynligvis sælens øjenhul, ses midt på skindet. På kødsiden ses skærespor i mange forskellige retninger. Stykket har sikkert været indsyet i et andet skind, evt. et dragtstykke.

En lille bunke affald

En helt sammentrykket skindbunke blev forsigtigt »udgravet« i laboratoriet og skilt ad. Det lignede mest en lille

Fig. 3. Hovedskindet af en sæl med det ovale øjenhul midt i skindet.

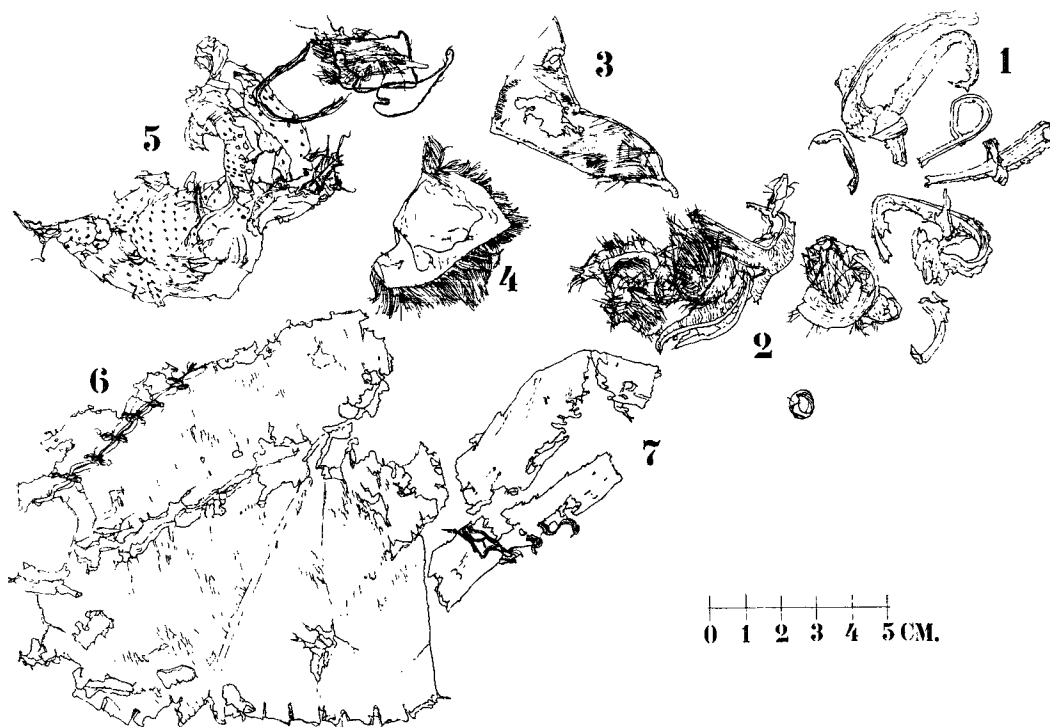
dyngge affald, der var skrabet sammen efter tilskæring og syning og derefter smidt ud på møddingen. Indholdet var følgende:

- 1) En samling smalle remme, som i tværsnit og udseende minder om de liner («kobberemme»), man i vore dage skærer ud af skind fra remmesælen. Man udskærer remmene på tværs af skindet, hvorefter de gennemgår en længere strække- og blødgøringsproces, før de er egnede til brug som f.eks. harpunline. To af de udgravede remstykker har knuder, den ene så velbevaret, at en rekonstruktionstegning kunne udføres.
- 2) To stykker sælskind med hår, tilskåret som smalle bånd. Det ene med en slids i midten.
- 3) En lille stump afskåret rensdyrskind.
- 4) Et trekantet, afskåret stykke, der kan være hundeskind.
- 5) Et stykke fugleskind med isiddende fjer, hvorom der er snoet en 23 cm lang, tynd, snoet tråd af ubestemt materiale.

- 6) Et stykke sælskind med en sammen-syning i én side og syspor i den anden side. På kødsiden ses tydelige bearbejdningsspor, korte skærespor, som går på kryds og tværs af hinanden.
- 7) To smalle skindstrimler, det ene af rensdyrskind med kantsyninger, det andet ubestemmeligt. Måske er det rester af kantbånd fra en dragt. Fra andre dragtfund, ganske vist fra langt senere tider, ved vi, at det har været almindeligt at øge skindet, indsætte kiler og bruge indlæg af smalle skindstrimler og kantbånd af forskellige skindsorter og farver.

Det er et stort og krævende arbejde at behandle skind, og det er et kostbart materiale i tider med dårlig fangst. Derfor er skindet ved tilskæring udnyttet fuldt ud, og dragterne er vedligeholdt, omsyet og repareret.

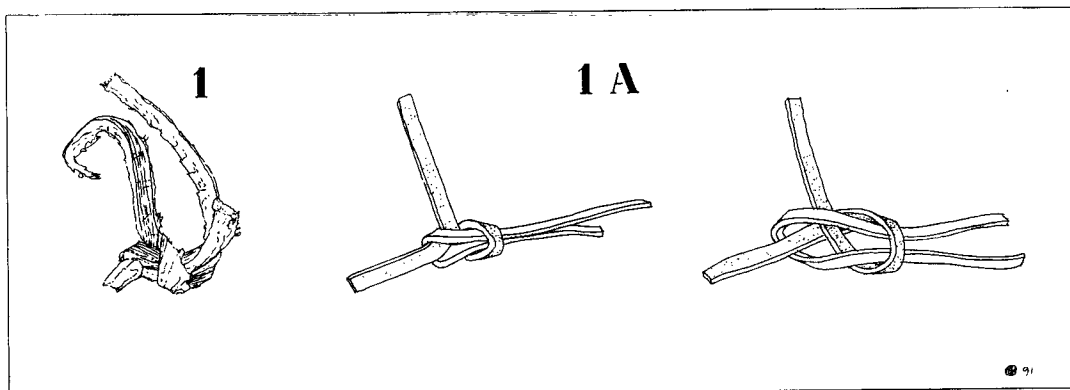
Man kommer Saqqaq-folket meget nær, når man så at sige kan følge deres daglige arbejde så tæt, at det er muligt at sammenligne det med den skindbered-

»En lille bunke affald« efter adskillelsen. Se beskrivelsen side 52.

ning og syteknik, som vi kender fra vor tid. Det er en arktisk tradition, der gennem 4000 år er gået i arv fra mor til datter – en tradition, der er en lige så vigtig forudsætning for livet på de nordligste breddegrader som fangsten af ishavets dyr.

Sygrejer og redskaber til skindberedning – bl. a. nåle af fugleknogle, skrabe-re og syknive – har vi også fundet på Qeqertasussuk. Det berettes der om i kapitlet om Saqqaq-kulturens håndværk, side 24.

Rekonstruktionstegning (1.A.) af remstykke med knude (1).